

DOI: 10.32999/ksu2307-8030/2020-37-16

УКД 658.15

Хома І.Б.*доктор економічних наук, професор,
Національний університет «Львівська політехніка»
E-mail: irkhoma2010@ukr.net***Матвійчук В.С.***магістр
Національного університету «Львівська політехніка»
E-mail: matviychuk.v@gmail.com*

ВАЖЛИВІСТЬ ПОКАЗНИКІВ ОБОРОТНОСТІ В СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЛОВОЇ АКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Статтю призначено для оцінки важливості показників оборотності в системі забезпечення ділової активності підприємства. Досліджено терміни, які присвячені діловій активності підприємства, та проведено аналіз на прикладі підприємства за допомогою методів розрахунку показників оборотності. Висвітлено рівні впливу на ділову активність, які характеризують фінансово-господарську ситуацію, а також встановлено нормативні значення відносних показників ділової активності. Виявлено, що для досягнення неосяжних економічних результатів потрібно розробляти високоефективні управлінські рішення під час розв'язання проблем, які мають безпосередній вплив на функціонування підприємства в системі забезпечення ділової активності, а також уміти оперативно реагувати на мінливу ситуацію його фінансово-економічного стану.

Ключові слова: підприємство, ділова активність, фінансовий стан, показники оборотності, «золоте правило економіки».

Хома И.Б., Матвийчук В.С. ВАЖНОСТЬ ПОКАЗАТЕЛЕЙ ОБОРАЧИВАЕМОСТИ В СИСТЕМЕ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ДЕЛОВОЙ АКТИВНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ

Статья предназначена для оценки важности показателей оборачиваемости в системе обеспечения деловой активности предприятия. Исследована терминология, которая посвящена деловой активности предприятия, и проведен анализ на примере с помощью методов расчета показателей оборачиваемости. Освещены уровни влияния на деловую активность, которые характеризуют финансово-хозяйственную ситуацию, а также установлены нормативные значения относительных показателей деловой активности. Обнаружено, что для достижения необъятных экономических результатов нужно разрабатывать высокоэффективные управленческие решения при решении проблем, которые имеют непосредственное влияние на функционирование предприятия в системе обеспечения деловой активности, а также уметь оперативно реагировать на изменяющуюся ситуацию его финансово-экономического состояния.

Ключевые слова: предприятие, деловая активность, финансовое состояние, показатели оборачиваемости, «золотое правило экономики».

Khoma Iryna, Matviichuk Valentyna. THE IMPORTANCE OF TURNOVER INDICATORS IN THE SYSTEM OF ENTERPRISE BUSINESS ACTIVITY

The article is intended to assess the importance of turnover rates in the system of ensuring business activity of the enterprise. The term devoted to the business activity of the enterprise, which reflects a complex characteristic embodying various aspects of the enterprise activity, is investigated, and that is why it is determined by the system of such criteria as the place of the enterprise in the market of specific goods, the geography of business relations, the reputation of the enterprise, the activity of innovation and investment activity, competitiveness. The analysis on the example of the enterprise using the methods of calculating turnover indicators, by calculating and analyzing which can substantiate the level of business activity of the enterprise and highlight the levels of impact on business activity that characterize the financial and economic situation. The normative values of the relative indicators of business activity were introduced and the analysis was carried out with the help of an entity in order to minimize the risks of inefficient activity in the conditions of economic instability and competition in the market. Regulatory values set the norms and rules for each type of coefficient, in general, it allows to evaluate the exact efficiency of the enterprise in the use of resources. Fluctuation of the result according to the established limits will lead to a complete analysis and avoidance of crisis phenomena in the financial and economic part of the enterprise. It is revealed that in order to achieve unprecedented economic results, it is necessary to develop highly effective management solutions in solving problems that have a direct impact on the functioning of the enterprise in the business support system, as well as the ability to respond promptly to the changing situation of its financial and economic state. The obtained results allow to form the ways of maximizing the financial results of the enterprise for ensuring the growth of business activity of enterprises in the conditions of modern development, as well as the results of the analysis should show how effectively the structure of the enterprise, the degree of risk, whether it is financially sustainable.

Keywords: enterprise, business activity, financial condition, turnover rates, «golden rule of economy».

Постановка проблеми. Кожен суб'єкт господарювання в умовах ринкової економіки повинен урахувати інтереси споживачів та виготовляти таку продукцію або надавати такі послуги, що потребують покупці. Саме для здійснення ефективної та безперервної діяльності виробник повинен підтримувати ділову активність підприємства.

Головним питанням у сучасних умовах господарювання є аналіз ділової активності підприємств із метою прийняття правильних управлінських рішень, розрахунку показників оборотності та фор-

мування стратегій на перспективу, саме це в подальшому дасть змогу поліпшити інтенсивність обігу ресурсів і забезпечить позитивний вплив на рентабельність, ліквідність та стійкість фінансового стану підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання важливості показників оборотності в системі забезпечення ділової активності підприємств досліджувала велика кількість вітчизняних та зарубіжних науковців сучасності, зокрема: О. Баканов, М. Білик, Ю. Бондарева, Е. Брігхем, С. Бурій, В. Войнаренко,

Л. Донцов, І. Єфімова, Н. Кемпбелл, Є. Хелферт та ін. Вагомий внесок в історію фінансів зробив Лінкольн Едмонд [1, с. 70–71], який використав алгоритм розрахунків та інтерпретацію сорока аналітичних коефіцієнтів ділової активності підприємств.

Багато авторів вважають, що не існує змістовної точки зору щодо поняття «ділова активність». Інші науковці розглядають це поняття як у вузькому, так і у широкому розумінні, а саме: В. Ковальов, М. Коробов, Р. Костирко, В. Мец, О. Шеремет [4 с. 120]. У широкому розумінні ділову активність характеризують як комплекс зусиль щодо просування підприємства на всіх ринках капіталу, продукції, праці; у вузькому – це виробнича та поточна комерційна діяльність підприємств [5, с. 404]. Деякі науковці визначили, що ділова активність може виражатися через ліквідність, тобто в результаті підвищення практичної значущості рівня та характеру ділової активності залежать ліквідність підприємства, платоспроможність, структура капіталу та вектор руху грошових коштів. Це спостерігається у працях І. Кошової, Р. Холта та С. Юркової [2, с. 142]. Також ділова активність високо та чутливо реагує на зміни бізнес-середовища, а саме тому їй потребує реальної оцінки в розрізі конкретної економічної ситуації [7, с. 4].

В умовах нестабільної економіки головним інструментом для оцінювання ефективності використання та розподілу ресурсів виступає аналіз ділової активності фінансово-господарської установи. Ефективне управління визначається темпом пришвидшення обороту ресурсів на підприємстві, що має відображатися у зростанні певних коефіцієнтів. Відомо, що ресурси, які обертаються швидше, відображають позитивний результат для підприємства, але якщо рівень обертання активів низький, то це може свідчити про недостатнє використання виробничих потужностей. Для того щоб зростала ефективність діяльності суб'єкта господарювання, необхідно запропонувати та встановити нормативні значення, які зможуть підвищувати фінансове благополуччя підприємства.

Мета статті: дослідження теоретичних питань важливості показників оборотності в системі забезпечення ділової активності за допомогою вдосконалення методів аналізу їх розрахунку.

Виклад матеріалу дослідження та його основні результати. Одним із важливих індикаторів розвитку підприємства є його ділова активність, яка полягає у підвищенні ефективності використання ресурсів господарської діяльності. Ділова активність, своєю чергою, визначає стабільність фінансового становища, високу кредитоспроможність, стійкість положення на ринку підприємства, а також її темп прямо пропорційно залежить від тактичних і стратегічних планів розвитку суб'єкта господарювання.

Забезпечення ефективного використання усіх ресурсів за рахунок прийняття правильних управлінських рішень є метою аналізу ділової активності. Правильне використання своїх ресурсів призводить до прискорення їх оборотності та зменшення періоду обертання, тобто це пришвидшує фондвіддачу. Сучасна економічна наука виділяє три рівні ділової активності підприємства: високий (достатній); середній (задовільний); низький (незадовільний) [3, с. 252]. За кожен рівень відповідає конкретна фінансово-господарська ситуація:

– нормальна, що характеризується високою діловою активністю. Такий вид виробничо-господарської ситуації створюється за допомогою сприятливих умов для функціонування підприємства, та відбува-

ється підвищення темпів зростання усіх фінансових показників;

– проблемна, яка характеризується середнім рівнем, або задовільна ділова активність. Даний вид виникає за нестійкої динаміки показників та погіршення стану суб'єкта господарювання;

– кризова, її також називають низьким або незадовільним рівнем. Цей вид виникає за відсутності оперативного реагування на стратегічні питання, які потребують прийняття термінових рішень. Неправильність вирішення питань може призвести до банкрутства.

Для того щоб контролювати важливі боки фінансово-господарської діяльності підприємства, застосовують методи розрахунку показників, що відображають динамічність розвитку підприємства та швидкість оборотів основних засобів.

Оскільки відомо, що відносні показники ділової активності не мають встановлених нормативних меж, можемо їх запровадити та проаналізувати результати їхнього впливу на прикладі підприємства. В основі встановлення даних нормативних показників – мінімізація ризиків неефективної діяльності в умовах економічної нестабільності та конкуренція на ринку.

Нормативні значення встановлюють норму та правила для кожного виду коефіцієнта, загалом це дасть змогу оцінювати точну ефективність суб'єкта господарювання щодо використання своїх ресурсів. Якщо результат буде коливатися згідно з установленими межами, то це призводитиме до зміцнення фінансового стану, а також до повного аналізу та уникнення кризових явищ у фінансово-господарській частині підприємства (табл. 1).

Таблиця 1
Нормативні значення відносних показників ділової активності

№ з/п	Показник	Нормативні значення показника
1	Коефіцієнт трансформації ($K_{об}$), об./рік	> 1,5
2	Коефіцієнт оборотності оборотних активів ($K_{обв}$), об./рік	> 3
3	Коефіцієнт оборотності запасів ($K_{обз}$), об./рік	> 6
4	Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості ($K_{обд}$), об./рік	< 4
5	Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості ($K_{обк}$), об./рік	> 8

Джерело: згруповано авторами

Розрахувавши показники ділової активності та порівнявши їх із запропонованими нормативними значеннями, зможемо виявити мобільність та ефективність підприємства. Під мобільністю розуміється, як швидко та ефективно підприємство пристосовується до зовнішніх впливів, а ефективність – це характеристика результативності діяльності підприємства [6, с. 88]. Загалом ці два поняття є достатньо близькими за своєю сутністю.

Щоб відобразити важливість показників оборотності в системі ділової активності підприємства, наведемо приклад на основі СП «ТОВ «Сферос-Електрон» (табл. 2).

На основі показників звітності СП «ТОВ «Сферос-Електрон» протягом 2017–2018 рр. можемо здійснити такі розрахунки, що відображають його найважливіші боки діяльності, а також охарактеризувати суть кожного виду показника (табл. 3).

Таблиця 2

Основні показники звітності СП «ТОВ «Сферос-Електрон» протягом 2017–2018 рр.

Показник	2017			2018		
	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду	Середньорічне значення (за звітний період)	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду	Середньорічне значення (за звітний період)
Чистий дохід від реалізації (VP), тис грн	-	-	61816	-	-	91668
Активи (А), тис грн	38006	43607	40806,5	43607	72271	57939
Оборотні активи (ОА), тис грн	28037	34163	31100,0	34163	48633	41398
Запаси (З), тис грн	13382	14345	13863,5	14345	21635	17990
Дебіторська заборгованість (ДЗ), тис грн	4830	9592	7211	9592	13998	11795
Кредиторська заборгованість (КЗ), тис грн	2896	4486	3691	4486	6391	5438,5
Чистий прибуток (ЧП), тис грн	-	-	10026	-	-	14331

Джерело: згруповано авторами

Таблиця 3

Аналіз стану ділової активності на прикладі СП «ТОВ «Сферос-Електрон» протягом 2017–2018 рр.

№ з/п	Показник	Формула розрахунку	2017	2018	Характеристика
1	Коефіцієнт трансформації, об./рік	$K_{об} = \frac{VP}{Ac}$	1,51	1,73	Відображає ефективність використання активів на підприємстві
2	Коефіцієнт оборотності оборотних активів, об./рік	$K_{обА} = \frac{VP}{ОАс}$	1,98	2,23	Показує число оборотів оборотних засобів. Чим більше оборотів здійснюють оборотні засоби, тим краще вони використовуються (VP – чистий дохід від реалізації продукції, грн.; ОАс – середня вартість оборотних активів)
3	Період одного обороту оборотних активів, днів	$T_{об} = \frac{360}{K_{об}}$	181,1	162,8	Показує рух обертання оборотних активів
4	Коефіцієнт оборотності запасів, об./рік	$K_{обЗ} = \frac{VP}{Зс}$	4,45	5,1	Відображає кількість оборотів запасів, що дає змогу виявити зростання виробництва продукції (Зс – середній обсяг запасів)
5	Період одного обороту запасів, днів	$T_{обЗ} = \frac{360}{K_{об(З)}}$	80,74	70,65	Характеризується кількістю днів, протягом яких виробничі запаси проходять усі стадії одного кругообігу
6	Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості, об./рік	$K_{обДЗ} = \frac{VP}{ДЗс}$	8,57	7,77	Показує швидкість обертання дебіторської заборгованості, що аналізує розширення або зниження комерційного кредиту, яке може бути надане підприємством (ДЗс – середній обсяг дебіторської заборгованості)
7	Період погашення дебіторської заборгованості, днів	$T_{обДЗ} = \frac{360}{K_{об(ДЗ)}}$	41,99	46,32	Показує період погашення дебіторської заборгованості на підприємстві
8	Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості, об./рік	$K_{обКЗ} = \frac{VP}{КЗс}$	16,74	16,85	Вказує на кількість оборотів, яку здійснила кредиторська заборгованість протягом року, а також аналізується розширенням або зниженням кредитів, що були надані підприємству (КЗс – середній обсяг кредиторської заборгованості)
9	Період погашення кредиторської заборгованості, днів	$T_{обКЗ} = \frac{360}{K_{об(КЗ)}}$	21,5	21,35	Відображає середній період погашення кредиторської заборгованості
10	Період операційного циклу, днів	$T_{оц} = T_{обЗ} + T_{обДЗ}$	122,7	116,9	Показник визначає період обороту коштів ($T_{оц}$ – період операційного циклу, дні)
11	Період фінансового циклу, днів	$T_{фц} = T_{оц} - T_{обКЗ}$	101,2	95,6	Характеризує тривалість перетворення придбаних матеріальних ресурсів на грошові ($T_{фц}$ – період фінансового циклу, дні)

Джерело: згруповано авторами

Розрахувавши коефіцієнти та періоди їх обертання, можемо побачити, що в табл. 3 коефіцієнт трансформації, який ще називають ресурсовіддачею, відобразив зростання до 1,73 об./рік, тобто суб'єкт господарювання використовував свої ресурси ефективніше, ніж у попередньому періоді. Коефіцієнт обертання оборотних активів становить 2,22 об./рік, що є більшим, аніж у попере-

дньому році, зростання даного показника відображає, що кошти за рік обертаються у більшу кількість разів, тобто активи підприємства краще використовувалися у 2018 р.

Період одного обороту оборотних активів досить великий та має тенденцію до зниження у 2018 р., а це свідчить про те, що відбулося збільшення руху обертання активів, що є позитивним моментом.

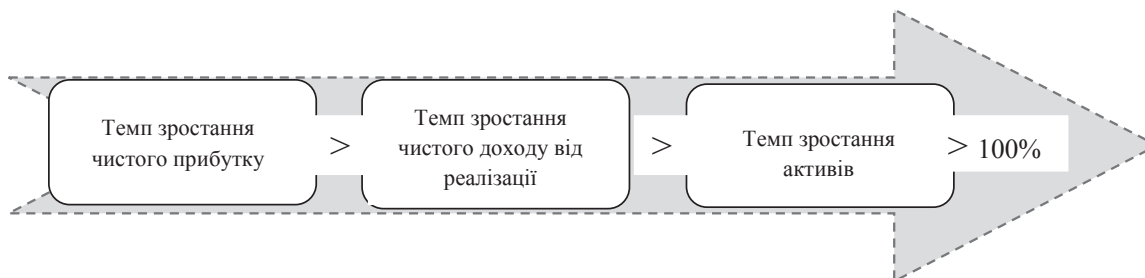

Рис. 1. Співвідношення основних показників ділової активності («золоте правило економіки»)

Джерело: згруповано авторами

Оборотність запасів зростає до 5,1 об./ рік, а період зменшується на 70,65 дні, тобто зменшуються товарно-матеріальні запаси та відбувається трансформація цих запасів у грошові кошти.

За зменшення коефіцієнта дебіторської заборгованості зростає період обороту даного показника до 46,32 дні, це є негативним явищем, адже кошти, що були надані нашим підприємством за товари, роботи та послуги, СП «ТОВ «Сферос-Електрон» не отримувало. Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості зростає, а його період має тенденцію до зменшення та становить 21,35 дні, це свідчить про те, що кошти, які підприємство позичало на товари, роботи та послуги, воно поступово повертає та не залишається у боргах протягом аналізованого періоду.

Період операційного циклу спадає до 116,9 дні, про що свідчить зростання випуску продукції на підприємстві. Якщо підприємство буде поступово знижувати період обороту дебіторської заборгованості, це дасть змогу ще більше знизити тривалість операційного процесу. Якщо говорити про період фінансового циклу, то даний показник зменшується у 2018 р., а це характеризується тим, що підприємство погашало кредиторську заборгованість.

За правильної зміни приросту (скорочення) абсолютних показників, які вимірюють ділову активність, повинно забезпечуватися виконання «золотого правила економіки». Це правило стверджує, що темп зростання чистого прибутку має випереджати зростання чистого доходу від реалізації та зростання активів, і всі вони повинні бути більшими за 100%, саме це є гарантом високого рівня ділової активності.

СП «ТОВ «Сферос-Електрон» функціонує ефективно, а позитивна динаміка показників ділової активності сприяє зміцненню фінансового стану підприємства в аналізованому періоді. Також підтвердженням цього є «золоте правило економіки», яке повністю виконується, і саме воно становить:

$$148,29\% > 142,93 > 142,8\% > 100\%,$$

що свідчить про досить високу ділову активність.

Слід зазначити, що в разі нестабільної економіки співвідношення показників можуть бути змінні зростанням ціни на продукцію або сировину за рахунок валютних коливань та впливу інфляції. Отже, рівні ділової активності можуть змінюватися під впливом зовнішніх або внутрішніх чинників. Слід зазначити, що внутрішні чинники відображають ефективність використання фінансових ресурсів та інтенсивність зміни ділової активності у часі, а зовнішні – старання підприємства, які спрямовані на забезпечення економічного зростання та досягнення лідерства на ринку.

Застосувавши методи розрахунку основних показників ділової активності на основі підприємства «Сферос-Електрон» та отримавши результати,

доцільно було імплементувати такі рекомендації, щодо оптимізації відносин із контрагентами:

- залучати більшу кількість замовників, що дасть змогу мінімізувати ризики щодо несплати заборгованостей;

- періодично здійснювати перерахунок заборгованостей;

- розраховувати обсяг дебіторської заборгованості до максимального значення, який не буде нести загрозу для підприємства, та встановити ліміти її розміру для кожного дебітора окремо;

- заснувати на підприємстві резерв сумнівних боргів, а також проводити регулювання контролю над співвідношенням кредиторської та дебіторської заборгованостей.

Саме ці рекомендації забезпечать розпорядок надання своїх послуг для платоспроможних покупців та замовників, а також сприятимуть пришвидшенню повернення своїх коштів.

Висновки. Отже, можемо зробити висновок, що зростання ділової активності підприємства є вирішальним чинником його комерційного успіху та поглинання найкращого місця на ринку серед конкурентів. Для забезпечення зростання ділової активності підприємств в умовах сучасного розвитку необхідно: скорочувати період виробництва, використовуючи новітні технології під час виготовлення готової продукції; пришвидшити документообіг на підприємстві; зайнятися пошуком нових ринків збуту; створювати гідні умови праці для працівників, що підвищить продуктивність підприємств; зменшувати кількість відходів сировини; забезпечувати підприємство сировиною заздалегідь. Використовуючи встановлені нормативні значення, а також дотримуючись перерахованих заходів, фінансово-господарська установа зможе досягнути зростання ділової активності, що призведе до збільшення чистого прибутку.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Lincoln E.E. (1925). *Applied Business Finance, 3-rd revised ed. A.W. Shaw Company*. P. 70–71.
2. Авдей О.К. Теоретичні аспекти оцінки ефективності використання фінансових ресурсів підприємства. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2014. Вип. 5. С. 142–145.
3. Коляденко І.І., Кавтиш О.П. Аналіз ділової активності підприємства. *Сучасні проблеми економіки і підприємництва. Економічне управління підприємством*. 2017. Вип. 20. С. 251–254.
4. Костирко Р.О. Фінансовий аналіз : навчальний посібник. Харків : Фактор, 2015. С. 784.
5. Польова Т.В. Ділова активність як комплексна економічна категорія та теоретичні аспекти її аналізу. *Перспективи розвитку обліку, контролю та аналізу у контексті євроінтеграції*: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції, м. Одеса, 26 травня 2016 р. Херсон : Грін Д.С., 2016. С. 403–406.
6. Ткачук Г.Ю. Оцінка ділової активності підприємства. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки»*. 2017. Вип. 13. С. 88–90.

7. Хома І.Б., Андрушко Н.І. Фінансовий аналіз : навчальний посібник. Львів : Львівська політехніка, 2014. С. 344.

REFERENCES:

1. Lincoln E.E. (1925). Applied Business Finance, 3-rd revised ed. A.W. Shaw Company, pp. 70–71.
2. Avdyey O.K. (2014). Teoretychni aspekty otsinky efektyvnosti vykorystannya finansovykh resursiv pidpryyemstva [Theoretical aspects of estimation of efficiency of use of financial resources of the enterprise]. *Bulletin of the Khmelnytsky National University*, no 5, pp. 142–145. [in Ukrainian]
3. Kolyadenko I.I., Kavtysh O.P. (2017). Analiz dilovoyi aktyvnosti pidpryyemstva [Analysis of business activity of the enterprise]. Proceedings of the *Modern problems of economy and entrepreneurship* (Ukraine, Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute). Kyiv: Economic management of the enterprise, no 20, pp. 251–254. [in Ukrainian]
4. Kostirko R.O. (2015). *Finansovyy analiz* [Financial analysis]. Kharkiv: Faktor, 784 p. [in Ukrainian]
5. Polova T.V. (2016). Dilova aktyvnist' yak kompleksna ekonomichna katehoriya ta teoretychni aspekty yiyi analizu [Business activity as a complex economic category and theoretical aspects of its analysis]. Proceedings of the *VII International Scientific and Practical Internet Conference: Prospects for development of accounting, control and analysis in the context of European integration (Ukraine, Odessa, May 26, 2016)* (eds. Grin D.S.), Kherson: IV International Scientific and Practical Conference, pp. 403–406. [in Ukrainian]
6. Tkachuk H.Y. (2017). Otsinka dilovoyi aktyvnosti pidpryyemstva [Assessment of business activity of the enterprise]. *Scientific Bulletin of Kherson State University. Series: Economic Sciences*, no. 13, pp. 88–90. [in Ukrainian]
7. Khoma I.B., Andrushko N.I. (2014). *Finansovyy analiz* [Financial analysis]. Lviv: Lviv Polytechnic National University. [in Ukrainian]

*Стаття надійшла до редакції 28.02.2020.
The article was received 28 February 2020.*